

bizim külliye
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR ve SANAT DERGİSİ Yıl : 19/2018
SAYI 77

İzzetpaşa Vakfı Adına
Prof.Dr. Necip İlhan

Yazı İşleri Müdürü
Mustafa Yalçın

Genel Yayın Yönetmeni
Nazım Payam

Tashih
Mahmut Bahar

Röportaj
Dr.Öğr. Üyesi Taner Namlı

Dizgi-Tasarım-Kapak
Dr.Öğr. Üyesi Aydın Karabulut

Çizgi
Osman Suroğlu

Basın ve Medya
Gıyasettin Dağ

Hukuk Danışmanı
Av. Vedat Pehlivan

Dağıtım
İzzetpaşa Vakfı

Danışma Kurulu
YAVUZ BÜLENT BÂKİLER
Prof. Dr. AHMET BURAN
Prof. Dr. VEFA TAŞDELEN
Prof. Dr. LEVENT BAYRAKTAR
Prof. Dr. TARIK ÖZCAN
Dr.Öğr. Üyesi M. KAYAHAN ÖZGÜL
Dr. M. NACİ ONUR
NECATİ KANTER
Dr.Öğr. Üyesi A. FARUK GÜLER
KEMAL BATMAZ
ÖMER KAZAZOĞLU

Abone ve Reklam
Yurt İçi: İzzetpaşa Vakfı
Posta Çeki Hesap No:1285029

Yönetim Yeri
İzzetpaşa Cad. İzzetpaşa Vakfı
Ek Bina No:16/4 Elazığ

Tel. 0 (424) 233 55 13 - 233 15 00 (114)
Belgegeçer (faks) : 0 (424) 237 49 65

Baskı
TDV Yayın Matbaacılık ve Tic. İşletmesi
Tel. 0312 354 91 31
Yenimahalle / ANKARA

Abone Şartları (Yıllık): Yurt İçi: 40 TL
Yurt Dışı: 40 Avro
Yıllık Kurum Abone: 120 TL
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.
Yayın Kurulu dergiye girecek yazılarda gerekli gördüğü değişiklikleri yapar. Yayımlanan yazıların fikrî sorumluluğu yazarlarına aittir. Bizim Külliye adı anılmaksızın alıntı yapılamaz.
e-posta (e-mail)
bizimkulliye@gmail.com
www.bizimkulliye.com
ISSN:1302-3500

4
Nazım Payam
Denize savrulacak kül

7
Nihat Büyükbaş
20. yüzyılın ilk millî Türk devleti bağımsızlığının 100. yılında Azerbaycan Halk Cumhuriyeti

12
Memmed İsmayıl
Bir defa yücelen bayrak bir daha inmez

17
Galip Şefahet
Yıldönümü

23
Elabbas Bağırov
Misafir hazırlığı

27
Coşkun Sertçala
Bir dizi şiirler

28
Mahmut Bahar
Ay merdiveninde

29
Elnare Akimova
Çağdaş Azerbaycan edebiyatına kısa bir bakış

33
Tamilla Aliyeva
Çağdaş Azerbayan şiirine genel bir bakış

41
Seher Atmaca
O tayda Âşı Elesger bu tayda Şenlik

52
Suphi Saatçi
Azeri çeşnili Kerkük türküleri

55
Cafer Cabbarlı
Dilber

59
Ferman Kulamoğlu
Ah

60
Ferman Kulamoğlu
Dua

61
Rıfat Araz
Vahdette "can" bulan, özdedir Allah!..

62
Ezize Enver Gızı Nezerli
Azerbaycan Cumhuriyeti ve eğitimde aydınlanma(1918-1920)

67
Fırdovsıyyə Əhmədova
Milli- Mədəni Quruculuğun Cümhuriyyət Dönəmi

74
Kamran İsmayılov
Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və Milli-Mədəni Inkişaf

bizim külliye
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR ve SANAT DERGİSİ Yıl : 19/2018

87
Necati Kanter
Beyaz geceler

91
Mehmet Özdemir
Bir Sümmani güzellemesi

94
Ali Kerim
Babamın anısına

95
Musa Yagup
Orda Azerbaycan toprağı vardır

96
Yahya Akengin
Azerbaycan'da bir şölen yaşadık

98
Ayten Mustafa Kızı (İmanova)
Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kültür politikası

111
Ahmet Buran
Sovyetler Birliğinde yaratılmak istenen kimlik ve Bahtiyar Vahapzade

116
Bahtiyar Vahapzede
röp. Süleyman Doğan

122
Necip İlhan
röp. Kemal Batmaz

125
Mir Celal Paşayev
Heykel yıkıldığında

127
M.Hüseyin Şehriyar
Türkiye'ye hayalî sefer

128
Memmed Araz
Elveda dağlar!

129
Tayip Atmaca
Orada bir ülke var yakında

134
M. Naci Onur
Hazarlı şair Elmas Yıldırım

136
Sevinç Memmedova
Bir ömrün teranesi

138
Hüseyin Ağca
Fikrin güfteleri bestelenince

144
Osman Suroğlu
çizgi

Azerbaycanlı ünlü şair merhum Bahtiyar Vahapzade ile

Konuşan: SÜLEYMAN DOĞAN*

"Ey ata yurdu,
Türklük dünyasının payitahtı sensin"

Akşamüzeri Uluslararası Haydar Aliyev Havalimanı'na uçağımız kuş gibi süzüldüğünde Bakü şehri bir inci gibi Hazar Göl'ü kıyısında tüm haşmetiyle göz kamaştırıyordu. Her taraf bir ışık huzmesine bürünmüştü. Çok geniş bir alana yayılmış Bakü şehri bir gelin edasıyla bizi selamlıyordu. Bakü âdeta 25 yılda bir baştan bir başa yeniden inşa edilmiş. 1992'de geldiğim Bakü ile şimdiki şehir arasında fevkalade bir değişimi gördüm. Azerbaycan'a 1992'den 2017 kadar (sürekli kaldığım 1994-1995 iki yılı saymazsam) 20'den fazla gitmişimdir. Her gidişimde de büyük bir değişim geçirdiğini gördüm.

Nadide güzellikte olan Bakü, gerek doğal özellikleri gerekse tarihî yapılarıyla Kuzey Kafkasya'ya da açılan bir kapıdır. Onlarca üniversite ile birçok yükseköğretim kurumu vardır. Ayrıca liman kenti ve ticaret merkezi olmasından dolayı da dünyanın ilgisini çekmeyi başarmış bir şehirdir. Bakü, tiyatro, kütüphane, sinema ve diğer kültürel mekânlarıyla zengin bir başkent. Zira Azerbaycan halkı kendi kültür mirasına sıkı sıkıya bağlıdır. Bunların yanında gençlerin boş vakitlerini en iyi şekilde geçirebilmeleri için gerekli alanlar vardır. Bugün 5 milyonu aşan nüfusuyla Azerbaycan'ın, Kafkasların, Türk dünyasının ve dünyanın stratejik öneme sahip çok önemli şehirlerinden biridir Bakü. Böylesine güzel bir şehirde bir güzel insan, merhum şair Bahtiyar Vahapzade yatmaktadır.

Ünlü şair Bahtiyar Vahapzade'yi Bakü'deki evinde gazeteci arkadaşım Yılmaz Polat ile ilk defa 1992 yılında ziyaretine etmiştim. Gözlerinin içi gülüyordu. Ziyaretimizden son derce memnundu. Bu günleri gösteren Allah'a şükrediyordu. O yıllar yılı bu özlemle yanıp tutuşmuş, Türkiye'deki kardeşlerinin geleceği günü dört gözle beklemişti. Dedesi son nefesini verirkenbabasına ve amcalarına: "Evlatlarım ümitsiz olmayın, mutlaka Türkler gelecek, bize dinimizi ve özümüzü öğretecekler..." diyerek vefat etmişti. Bu söz küçük Bahtiyar'ı çok etkilemişti. O 'Allah' demenin yasak olduğu, insanı insan yapan, milleti millet yapan değerlerin toptan inkâr edildiği, kanlı bir diktatörlüğün hüküm sürdüğü bir ülkede ve bir devirde yetişmişti.

Kendisi başta olmak üzere eşi ve torunları bizlere hizmet için pervane oldular. Eşsiz misafirperverlik örneği sundular. Şairin şiirlerinde sadece zaman değil, dilimiz, dinimiz, tarihimiz, örf ve âdetlerimiz, dünya görüşümüz, sanatımız kısaca bizi biz yapan, bizi yüzyıllardan beri ayakta tu-

* Doç. Dr. , YTÜ Öğretim Üyesi,
e-posta:dogansuleyman1@ hotmail.com

tan, yıkılmaktan, yok olmaktan kurtaran değerler yaşıyordu. 1994-1995 yılları arasında MEB tarafından Bakü'de bulanan Türk Lisesinde iki yıl resmî öğretmen olarak görev yaptım. Bu yıllarda Azerbaycan'da birçok yazar, şair, bakan ve devlet adamı ile yakından görüşme ve tanışma fırsatım oldu. Bunlardan en önemlisi defaatle görüştüğüm ve son söyleşi de yaptığım hiç şüphesiz Azerbaycan'ın bağımsızlıktan sonra ilk cumhurbaşkanı merhum Prof. Dr. Ebulfez Elçibey'dir. İkinci cumhurbaşkanı olan Haydar Aliyev ile de söyleşi yapmıştım. Bunlar gazete ve dergilerde neşredildi. Azerbaycan'ın aydın, şair ve akademisyenler arasında Anar, Mehmet Arslan, Prof. Dr. Şemistan Mikayilov ve merhum Prof. Dr. Zahit Karalov'u da saymadan geçemeyeceğim.

Azerbaycan'ın Mehmet Âkif'i olarak bilinen şair, yazar, milletvekili ve cumhurbaşkanı başdanışmanlığı da yapan merhum Bahtiyar Vahapzade gözü yaşlı anlatırken; "Beni şair yapan masum halkımın derdi." diyordu. Ünlü şair Bahtiyar Vahapzade ile söyleşimiz, şiir, şair, kültür, sanat, edebiyat ve Türkiye-Azerbaycan ilişkileri üzerinde odaklanırken, halkının başına gelenleri tarihî süzgeçten geçirerek eski ve yeniyi de tahlil etmişti. Merhum Bahtiyar Vahapzade ile daha önce Türkiye ve Azerbaycan'da birkaç kez söyleşi yaptım. Evinde misafir olduğum sırada eşinin yaptığı o leziz Şeki şehri yemeklerini tattım ki bunlardan testi kebabını hiç unutamam. Bunların bir kısım Eğitim ve Bilim, Türk Dünyası Tarih Dergisi ve Ortadoğu gazetesinde neşredildi. Neşredilmeyen bir bölümünü ise şair ve yazar Nazım Payam Bey'in teşvikiyle Bizim Külliye Dergisi için kaleme aldım. İlginize sunuyorum.

İlk şiiri nasıl yazdınız, sizi şair Vahapzade yapan ne oldu?

Ortaokulda okurken bende şiir yazma hevesi uyandı. İlk şiirlerim bu yıllarda başladı. Esasen edebiyat ve şiir sanatına bakışım şöyledir: Yürekte dert, yangı olmasa şiir yaranmaz. Sanat, şiir; can yangısı, yürek yarasıdır. Sovyet döneminde bizim millet Rus zulmü altında idi. Haklarımız hukuklarımız yoktu. Bu zulme şair olarak tahammül edemiyor, âdeta isyan ediyordum. Derdimizi değil yazmak, sesli düşünmemiz ve ana dilimizi konuşmamız da yasaktı. Ancak evde ana dilimizi konuşabiliyorduk. Tüm resmî yazışmalar Rus dilinde yapılıyordu. Ben 1954'te bu baskıya isyan ettim. Bu yılda, "Ana Dilim" diye bir şiir yazmıştım. Bu yüzden başıma gelmeyen kalmadı. Ana dil, bir milletin millî varlığıdır. Bir milletin ana dili yoksa milletin kendisi yoktur. Ayhan Songar, Allah rahmet etsin, "Dil ve Düşünce" eserinde bunu çok güzel dile getirerek "Dil milletin varlığıdır." der. Ana dili ölen milletin kendisi ölmüştür.

1977 yılında Türk Edebiyatı'nın ve aziz dost Ahmet Kabaklı Bey'in davetiyle ilk defa Türkiye'ye geldim. Ramazan ayı idi. İstanbul'da sabahleyin ezan sesiyle uyanmıştım. Gözlerim yaşla doldu. Çok etkilendim. Çünkü beş altı yaşından beri ezan sesini işitmemiştim.

UNESCO'nun yaptığı bir araştırmada dünyada kitapları okunan sayılı şairler arasındasınız. Sizi bu noktaya getiren etmenler nelerdir? Sizi şair yapan unsurlar nelerdir? Toprak mı, şahıs mı ya da bir teşkilat mı yetişmenizde etkili oldu, lütfeder misiniz?

Efendim, beni şair yapan birinci olarak halkımın, milletimin derdidir. İkinci en büyük yaralarımızdan, dertlerimizden biri de dinimizin unutturulmasıdır. Beş altı yaşında iken -bugün gibi hatırlıyorum- ezan sesi işitiyorduk. Camilerimiz açıktı. Bakü'ye 1934 yılında geldik. 1935'ten sonra Ruslar dine karşı baskıyı çok sertleştirdiler. 1937 yılında Azerbaycan'da aydınlarımız, entelektüel insanlarımız hapsedildi ve Sibirya'ya sürüldü. Rejim daha çok faşistleşti. Daha fazla diktatörlük baş gösterdi. Stalin devrinde çok şiddetliydi. Ruslar bu yıllarda 30 bin aydınımızı yok ettiler.

1977 yılında Türk Edebiyatı'nın ve aziz dost Ahmet Kabaklı Bey'in davetiyle ilk defa Türkiye'ye geldim. Ramazan ayı idi. İstanbul'da sabahleyin ezan sesiyle uyanmıştım. Gözlerim yaşla doldu. Çok etkilendim. Çünkü beş altı yaşından beri ezan sesini işitmemiştim. Bir anda dedemi hatırladım. İçimdeki kan dile geldi. Yüreğimdeki duygu beni aldı ötelerin ötesine götürdü. Ve Müslü-

Süleyman Doğan Bahtiyar Vahapzade ile

manlığımı hatırladım. Artık uyuyamadım.

Yeri gelmişken dedem ile ilgili bir hatıramı anlatmak istiyorum. Çünkü benim yetişmemde dedemin büyük tesiri var. Yedi yaşına okul çağına geldiğimde Zekeriya dedem beni Rus mektebine vermedi. Neslin bozulmasına asla tahammülü yoktu. "Ben Rus mektebine çocuk vermem." dedi. Ve o bize devamlı şöyle derdi: "Ben eminim ki Türkler gelecek ve sen Türk mektebine gideceksin. Azerbaycan'ı 1918 yılında Osmanlı Devleti, Rus belasından nasıl kurtarmış ise yine gelecekler ve bizi kurtaracaklar."

Dedenizin son vasiyeti bu mu oldu?

Evet. Dedem, "Türkler gelecek…" diye vasiyet ederek öldü âdeta. Dedem son deminde, artık ruhunu teslim ediyor, babamı ve tüm aile efradını toplayarak çocuklarına şu vaziyeti yaptı: "Türkler gelecek, hiç ümitsiz olmayın." Evimizde devamlı bu fikirlerle yetiştik. Ancak bunu okulda ve sokakta söyleyemiyorduk. Müslümanlık ve Türklük muhabbetini ve aşkını dedem bize öğretti. Namazını hiç kaçırmazdı. Babam da aynı şekilde dindar bir insandı. Anam namaz kıldığında elini kaldırır şu duayı yapardı: "Rabbim, halas eyle bizi; Rabbim, bizim dinimizi ve dilimizi muhafaza eyle." Benim büyük kardeşim İskendiyar İkinci Cihan Harbinde cephede öldü. Ancak ne cenazesi geldi ne de bir haber alabildik. Anam onun için de şu duayı ederdi: "Rabbim, sen nasıl odları yerden çıkarırsan benim evladımı da bana gönder."

Şimdi ben milletimin bu kötü vaziyetten kurtulması için dua ediyorum. Namaz kılamıyorum. Çünkü hafızam zayıfladı. Artık süreleri ezberlemem güçleşti. Anamın duası gibi her gün diyorum ki: "Ya Rabbim, sen milletimin düştüğü delaletten halas eyle. Bir lokma ekmeğe muhtaç etme." diyorum.

Dedenizi vasiyetini torunlarınıza ilettiniz mi?

İlettim elbette!... Ben bugün evlatlarıma, torunlarıma bir şeyi anlatmaya çalışıyorum: "Sen kimsin, nereden geliyor, nereye gidiyorsun, senin dinin ne?" Torunuma anlatıyorum ve onlardan olumlu cevap aldıkça seviniyorum. Çocuk kendini bilmese, nereden geldiğini bilmese, nereye gideceğini bilemez. Ben ulu dedelerimin fotoğraflarını daima odamda asılı bulunduruyor ve torunlarıma gösteriyorum ki, geçmişleriyle bağları kopmasın.

Dinsiz bir millet yoktur. Dinsiz bir milletinde yaşaması mümkün değildir. Sovyet döneminde bize hangi milletten ve hangi dinden olduğumuzu maksatlı bir şekilde unutturdular. Bizden millî şuur hissini çıkardılar ve emperyalist kültürlerini aşılamak için var güçleriyle çalıştılar. Kültür emperyalizmi milletleri yok eden çok tehlikeli bir durumdur.

Biz sürekli Türkiye havası ile teneffüs ediyorduk. Aldığımız oksijen Türkiye idi. "Türkiye'm Benim" diye yazdığım şiirimde bazı bölümlerini okumak istiyorum. Şiirimde şöyle haykırdım:

Ruhumu, aşkımı sana uçurdum.
Benim talihimin öz bahtı sensin.
Tekçe benim değil, Ey Ata yurdu,
Türklük dünyasının payitahtı sensin.
İmzalar içinde imzam yok iken
Seni varlığıma ispat sanmışım.
Benim sevincim de, güvencim de sen
Her zaman ben sana arkalanmışım.
Dilim ayakta doz olan zaman
Ali meclislerde kovulan zaman
Rahatsız değildim ana dilinden
Sana güvenirdim,
Bilirdim ki, ben
Dilimde konuşan bir Türk yurdu var,
Öz dilim yaşarsa milletim yaşar.
Durur yüreğimde iki dağ gibi,
Ana vatanımla, ata vatanım.
Senin tırnağına bir taş değdi mi,
Bakü'de yüreğim kanıyor benim.

Türkiye'yi nasıl buluyorsunuz?

Şimdi dünyada altı Türk devleti var. Bir parmağı kırmak olur. Ancak altı parmağı birden kırmak olmaz. Bu altı parmak bir dalın budakları gibidir. Bir budağı kırabilirsin ama dalı kırmak zordur. Bu nedenle kenetlenmemiz gerekir. Bu kenetlenmede Türkiye'nin yeri ve payı en büyüktür. Türkiye iyi olursa biz de iyi oluruz. Türkiye bütün Türk ve İslam âleminin merkezidir. Türkiyesiz ne İslam dünyası ne de Türk dünyasının olması mümkün değildir.

Geçen asırdan beri devam eden Ermeni propagandasının sonucunda yeryüzündeki bütün Türkler "medeniyetsiz" ve "vahşi" bir millet, Ermeniler ise dünyanın en mazlum, dertli ve sessiz, ama medeni bir milleti olarak gösterildi. Sovyetler döneminde Stalin sadece Türklerin alfabesini değiştirmiştir. Neden Gürcü ve Ermeni alfabelerini değiştirmemiştir. Yine Stalin sadece Türkleri sürgüne göndermiştir. Bugün Moskova'da en azı bir veya iki Ermeni'nin bulunmadığı bakanlık, gazete ve ilmî kuruluş yoktur.

Efendim, Azerbaycan ile Türkiye arasındaki kültür ilişkilerini yeterli buluyor musunuz?

Türkiye 70 milyon nüfusuyla büyük bir devlettir. Ben Türk olduğumla iftihar etmişim. Bizim kökümüz birdir. Göktürkler hakkında büyük bir piyes yazdım. Düşünüyordum ki, Türkiye buna dört elle sarılacak. Bu piyes Azerbaycan'da sekiz ayda 56 defa gösterildi. Her defa salon dolmuştur. Bakü'de bulunan Türk iş adamaları, öğrenciler ve dostum Namık Kemal Zeybek geldi piyesi izledi ve ağladı. Bakanlar geldiler heyecanlandılar. Yavuz Bülent Bakiler, sağ olsun, "Özümüzü Kesen Kılıç" ismiyle Türkiye Türkçesine çevirdi ve kitap Ötüken Yayınları arasında çıktı.

Kayseri'de gösterilen tiyatro oyunum büyük tantanalı geçmiş. Tiyatro eserimi İstanbul ve Ankara göstermediler. Küçük şehirde gösterdiler. Bir defa Ankara'da Kültür Bakanlığında en küçük bir salonda benim davet ettiğim insanlar ve Kültür Bakanı İstemihan Talay'ın da izlediği piyesim gösterildi. Ancak salon boştu. Çok üzüldüm. Bana çok kötü tesir etti. Kültür Bakanı İstemihan Talay'a, "Bak senin adın büyük Türk Hakan'ının adıdır. Bu tür etkinlik ve kültür faaliyetlerine sahip çıkılmasını kendinden rica ettim. Benim düşüncelerimi olumlu buldu. Yardımcı olacağını söyledi. Ancak gereken ilgi gösterilmiyor. Kültür alanında iki ülke arasında büyük noksanlıklar var.

Türkiye'de 1999 yılındaki deprem içinde şiir yazmıştınız?

Evet. Hem deprem için hem de Türkiye-Azerbaycan şiirini yazmıştım. Türkiye'de 1999 yılındaki o büyük deprem felaketi için şunları yazmıştım:

İşitince ata yurtta depremi,
Aktı yaşım, döndü başım
Türkiye, her derdimin, her gamımın ortağı
Can kardaşım, can kardaşım Türkiye.

"Türkiye-Azerbaycan" şiirimde ise içimden şunlar gelmişti:

Bir ananın iki oğlu
Bir ağacın iki kolu
O da ulu, bu da ulu
Azerbaycan-Türkiye
Dinimiz bir, dilimiz bir
Ayımız bir, yılımız bir
Aşkımız bir, yolumuz bir
Azerbaycan-Türkiye
Anayurt'ta yuva kurdum
Ata yurda gönül verdim

Ana yurdum, ata yurdum
Azerbaycan-Türkiye"

Bir hatıranızda televizyondaki fotoğrafıma dayanamadım demiştiniz, nasıl oldu, lütfeder misiniz?

Bağımsızlıktan sonra televizyonlar yeni renkli olmuştu. Bizim televizyonlardaki renk ayrımı da düzgün değildi. Evde benimle yapılmış söyleşiyi televizyonda izliyorum. Bir de baktım televizyon benim yüzümü ve bedenimi eğri büğrü gösteriyor. Hanıma seslendim: 'Hanım hanım, çabuk gel ve televizyona bak ve kapat.' dedim. Hanım koşarak geldi. Dedi ki: 'Bahtiyar Müellim -*efendi* ve *beyefendi* manasındadır- ben sana 50 yıldır böyle bakıyorum ve gözümü kapatmıyorum da, sana ne oluyor? Bir dakika kendine tahammül edemedin.' dedi. Bunu hiç unutamam.

Türk dilinin yozlaştırıldığını söylüyorsunuz?

Türkiye'de bazı insanlarla konuştuğumda onları anlayamıyorum. Sanki Türkçeyi konuşmuyorlar. Ben şahsen kültür alanında Türkiye'den çok şey bekliyordum. Daha çok gençlerimizin eğitilmesini bekliyordum. Ümit ediyorum ki, ileriki yıllarda bu ilişkiler daha da canlanacak. Bunun için Türk Dünyası Akademisi'nin bir an önce kurulmasını teklif ediyorum. Bu akademide çok ciddi ilmî araştırmaların yapılacağı günleri dört gözle bekliyorum. İlim olmadan bir şey yapamayız. İlişkilerimiz artık duygusallıktan çıkıp gerçeğe dönüşmeli. Halkımız ve gençliğimizin Türkiye'den her alanda öğreneceği pek çok şey var. Bizim de Türkiye'ye vereceği birtakım bilgiler var. Bizde edebiyat, sanat ve şiir çok gelişmiştir. Ancak teknik bakımdan çok geri kalmışız.

Türkiye ile Azerbaycan arasında dil problemi yoktur. Ancak Özbek, Kazak, Kırgızlarla aramızda büyük dil farklılıkları var. Bunları ortak bir noktada toplasak olmaz mı? Altı Türk devleti ortak bir sözlük hazırlasak olmaz mı? Bunlar arasında maalesef ilmî ve edebî ilişkiler çok zayıf. Bizim bütün ilimler üzerine terminoloji meydana getirmemiz lazımdır. Bu konuyu makalelerimde dile getiriyorum. Biz bunları yapalım ki bizim torunlarımız hayrını görsün. Türk Dünyası Akademik Merkezi, Türkiye'nin öncülüğünden hemen kurulmalıdır. Bu konuda zaman kaybetmek israftır. Tek arzum 21. yüzyılda Türkiye'nin dünya muvazenesinde sözü geçen dünyanın en güçlü devleti olmasıdır.

Türkiye'den ricam, ne olur, kardeşlerinize Rusların ısrarla öğretmekten imtina ettiği sanatı öğretin, ticari hayatın gerekliliğini öğretin, yatırımlarınızı daha fazlasıyla büyütünüz... Ne olur, kardeşleriniz sizleri istemese de, onları yalnız başına, kendi hâllerinde bırakmayın... Elbet, bizler esaret zincirlerini kırmış bir millet; hürriyetin pahasını ödemiş iki devletiz.

Efendim, Aziz Nesin, Nazım Hikmet'den bahsettiniz bunlarla ilgili anılarınız var mı?

Nazım Hikmet büyük bir şairdir. Onun ideolojisi komünist idi. Ancak bu ideolojisi iflasa uğradı. Nazım Hikmet ömrünün sonunda komünist ideolojisinin hiçliğini anlamış ve fikrinden vazgeçmiş idi. Nazım Hikmet ile birçok defa görüştüm. Hikmet ile görüştüğüm yıllarda gençtim. Bizim şairimiz Resul Rıza ile Moskova'ya birlikte gittiğimizde Nazım Hikmet'e uğrardık, çok güzel konuşmalarımız geçerdi. Konuşmaları genellikle dinler, bazen ben de konuşur ve sık sık sorular sorardım. Ömrünün sonunda Nazım Hikmet komünist ideolojisinin manasızlığını, çürüklüğünü idrak etti. Ve bu ideolojiden vazgeçti. Aziz Nesin ile hiç görüşmedik. Ancak Nesin'in eserlerini okudum. O gerçekten başarılı bir yazardır. Onun hikâyeleri güzeldir. Ancak benim kalbimin derinliğinde ona karşı bir kırgınlık var.

İstiklal Marşı şairimiz merhum Mehmet Âkif'i okuduğunuzu söylediniz Onu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mehmet Âkif 20. asırda yetişen en büyük Türk şairidir. Türkiye'ye ne zaman gelsem bizim ilk Cumhurbaşkanımız Mehmet Emin Resulzade ve Âkif'in mezarını ziyaret ederim. Ben bir zaman Azerbaycan'ın millî marşını yazmak istedim. O nedenle Rus diline çevrilmiş olarak dünyada ne kadar millî marş yazılmış ise inceledim. Ancak Âkif'in yazdığı millî marşının karşısında duracak bir millî marş yoktur. Onun karşısına çıkabilecek ikinci bir millî marş bulamazsınız. Bu müthiş bir şeydir. Âkif fenomendir. Onun "Çanakkale Şe-

hitleri" isimli şiiri dünyada ondan güzel şehidi tarif eden ikinci şair gelmemiştir. Bana göre ondan daha büyük şiir yoktur. Bu güçte söz demek mümkün değildir.

Ben Âkif'in karşısında bu ak saçlarımla saygıyla eğilirim. Allah ona rahmet etsin. Onun şairliği onun akide ve ameline borçludur. Âkif'ten çok etkilendim. Benim için *Safahat* başucu kitabımdır. O Türk milletinin kalbinde yaşıyor. Onun fikirlerini daima diri tutmalı ve Türk devletleri onu bilmeli ve okunmalıdır. Bu asırda şiirimizin bayraktarı Âkif'tir. Mehmet Âkif'i, Türk ruhunun, Türk tarihinin, Türk medeniyetinin tecellisi olarak görüyorum.

Necip Fazıl Kısakürek hakkında neler söylemek istersiniz? Fiziki olarak size çok benziyor. Size bakınca onu hatırlıyorum? Şiirlerini okudunuz mu?

Necip Fazıl'ı şahsen tanımadım. 30 yıldan beri Türkiye'ye gidip geliyorum. Bundan 35 yıl önce Türkiye'den ilk olarak Ertan Yülek'i tanıdım. O Londra'da okurken Moskova'ya uğradığında tanıştık. Yülek, bana dedi ki: "Siz Necip Fazıl'a benziyorsunuz." ve çok insan aynı şeyi söylüyor. Onun eseri olan Çile kitabını okudum ve gördüm ki, ben ona zahiren, batınen ve ruhen de yakınım. O da bizim büyük şairlerimizden.

İlerleyen yaşınıza rağmen sizi oldukça dinamik görüyorum. Siz bu dinamizmi nereden alıyorsunuz? Mesela kaç saat çalışıyorsun?

Benim gece saat 12 iş vaktimdir. Güneş ışığında yazamıyorum. Bu durum gençliğimden beri böyle. Sabah 6'da iştah ile yemek yedikten sonra 7 buçukta yatıyorum ve 12 veya 1'de kalkıyorum. Ben zihnimi ancak gece toparlıyorum.

Prof. Dr. Bahtiyar Vahapzade kimdir?

1925 yılında Azerbaycan'ın Şeki şehrinde doğan Bahtiyar Vahapzade, Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesinde okudu. Daha sonra bu Fakülteye asistan olan Vahapzade, doktorasını bitirip akademik çalışmalarıyla aynı Fakültede Muasır Azeri Edebiyatı Profesörü oldu. Prof. Dr. Bahtiyar Vahapzade 2009 yılında 84 yaşında Bakü'de vefat etti. Mezarı Bakü'dedir. 1944 yılından itibaren ilk şiirlerini yayımlamağa başlayan Vahapzade, meşhur Azeri şairi Samed Vurgun'un dikkatini çekti. 1947 yılında Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Bölümünden mezun olarak aynı bölümde öğretim üyesi unvanıyla ders vermeye başladı. 1964 yılında tamamladığı *Samet Vurgun'un Hayat ve Yaratıcılığı* isimli monografisi ile filoloji doktoru unvanını aldı. 1980 yılında Azerbaycan İlimler Akademisi Üyeliğine seçilen Vahapzade, 1990 yılında emekli olana kadar üniversitede ders verdi.

Vahapzade, 1960'larda başlayan özgürlük hareketlerinin öncülerinden biri oldu. Bu konuda kaleme aldığı 1959 tarihli *Gülistan* isimli şiirinde, ikiye bölünen (İran ve Rusya) Azeri halkının yaşadığı felaketleri anlattı. Adı geçen eserinden dolayı 2 yıllığına üniversitedeki görevinden uzaklaştırıldı. Azeri halkının sıkıntılarını konu ettiği pek çok eserini yurt dışına kaçırarak yayınlanmasını sağladı. 1995 yılında Azeri özgürlük mücadelesindeki hizmetlerinden dolayı İstiklal Nişanı ile ödüllendirilmiştir. Vahabzade, 1980-2000 yılları arasında da 5 defa milletvekili seçildi. Bahtiyar Vahapzade, sadece Azerbaycan'da değil Türk dünyasının da en tanınmış şairlerinden biridir.

Vahapzade'nin Türkiye'de basılmış Ömürden Sayfalar (2000), *Vatan, Millet, Ana Dili* (2000), *Soru İşareti* (2002) gibi eserleri bulunuyordu. Eserleri 8'den fazla dile çevrilen ünlü şairin yayınlanmış 40'ı aşkın şiir kitabı, 11 ilmî eseri, 2 monografisi, çeşitli piyesler ve yüzlerce makalesi bulunuyor. Vahapzade, eserlerinde genellikle özgürlük, yurt sevgisi, din gibi temaları işlemişti.

O, aynı zamanda Türkiye'de en çok kitabı basılan edebî şahsiyetlerden biri olarak da dikkati çeker. Çünkü Vahapzade, Türk halkının gönlündeki Azerbaycan imajına uygun görüntüyü veren, Türk okuyucusunun beklentilerini büyük ölçüde karşılayan bir şairdir. Ünü Azerbaycan hudutlarını aştı ve şiirleri birçok Türk lehçesine, Rusça, Farsça, Almanca, Fransızca gibi birçok dile çevrildi ve kitap hâline getirildi. Vahapzade şiirleriyle o kadar başarılıydı ki UNESCO'nun bir araştırmasına göre eserleri dünyamızda en çok okunan üç yazardan biri olan ünlü Kırgız romancı Cengiz Aytmatov, onun şiirlerini Rusça olarak bile hayranlıkla okuduğunu söylüyor, "Bu şiirlerde zaman yaşıyor." demekten kendini alamıyordu.■